

Θέλουμε νὰ γλυτώσουμε τὴν Ἰταλία ἀπ' τοὺς δασκάλους, τοὺς ἀρχαιολόγους καὶ τοὺς ἀρχαιοκαπήλους· αὐτὰ λέει μετὰξὺ ἄλλων, ἓνα μανιφέστο πού βγάλαν πέρσι στὴν Ἰταλία μερικοὶ νέοι ποιηταί, τὸ μανιφέστο τοῦ μελλοντισμοῦ, πού δημοσιεύσανε τότε καὶ πολλὲς Ἑλληνικὲς ἐφημερίδες. Θέλουμε ν' ἀπαλλάξουμε τὴν Ἰταλία ἀπὸ τὰ πολυάριθμα μυνσεῖα, τὰ ἀναρίθμητα αὐτὰ κοιμητήρια. — Μπράβο στοὺς νέους, πού μὲ τὸν ἐνθουσιασμό τους κήρυξαν τὴν ἐπανάστασι, τὴν πνευματικὴ ἐπανάστασι.

Αἶ, τὰ παιδιὰ καιρὸς ἦταν νὰ ἀγανακτήσουν, καιρὸς ἦταν πειὰ θὰ φώναζαν οἱ δικοὶ μας δημοτικιστές, καὶ χαϊδεύοντας ὑπερήφανα τὸ μούσι τους θὰ εἶπαν: Τὰ βλέπετε, τὰ παιδιὰ τώρα λένε ἐκεῖνο πού ἐμεῖς ἔχουμε πεῖ ἀπὸ καιρό.

Καλὲ τί μᾶς λέτε; !... Βγάλτε τὴ μάσκα σας, κύριοι δημοτικισταί, σᾶς γνωρίσαμε, σᾶς γνωρίσαμε. Εἶσθε καὶ σεῖς δασκάλοι ἴσως χειρότεροι καὶ ἀπ' τοὺς ἄλλους, γιατί ἐκεῖνοι ἀπὸ παχυλή τους ἀμάθεια βρίσκονται σὲ μιὰ πλάνη, μὰ σεῖς πού εἴσαστε κοντὰ στὴν ἀλήθεια, γιατί δὲ θέλετε νὰ τὴ νοιώσετε ὁλοκληρωτικά ;

Γιατὶ καὶ σεῖς δυστυχῶς δὲν ἔχετε ἀπαλλαχθῇ ἀπὸ τὸ δασκαλισμὸ πού μᾶς ἔχει ὑποδουλώσει, δὲν ἀλλαξοπιστήσατε μὰ εἴσαστε τοῦ δασκαλισμοῦ οἱ Ραγιαδες.

Καὶ σεῖς συζητεῖτε γιὰ τύπους, γιὰ λέξεις, γιὰ γραμματικούς κανόνας... Μωρὲ θαυμάζετε καὶ σεῖς τὴν ἀρχαιότητα, τὸ λέτε ὅπου βρεθεῖτε καὶ ὅπου σταθεῖτε, οἱ κριτικὲς σας, τὰ συγγράματά σας καὶ κάθε γραμμὴ ἀπὸ τὴν πέννα σας βγαλμένη βρωμαίει ἀρχαιομανία, καρικατουρίστες τῶν ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ κάλλους. Καταντήσατε τὴν Τέχνη δουλικὴ μίμησι, καὶ πνίζατε τὸ Νεοελληνικὸ πνεῦμα.

Ἴδιοι εἴσαστε, ἴδιοι μὲ τοὺς δασκάλους, μονάχα τὶς λέξεις ἔχετε ἀλλάξει· φέροντε λέξεις καινούργιες, εἶναι ἀλήθεια πολλὲς ζωντανές, μὰ καὶ πολλὲς νεκρές.

Οἱ δασκάλοι σκάφτουν καὶ βγάζουν τὸν νεκρὸ ἀπὸ τὸν τάφο, ἐσεῖς τὰ σάβανά του μόνο ἀλλάζετε καὶ τὸν ντύνετε ἄλλα ρούχα, καὶ γιὰ νὰ μὴ βρωμαίη τὸν ποτίζετε μὲ λίγο ἀνθόνερο.

Νὰ λοιπὸν τώρα νὰ σᾶς πῶ, ποιοὶ εἶναι οἱ τρεῖς κλάδοι τοῦ ἀπαισίου δέντρου τοῦ δασκαλισμοῦ.

Οἱ Καθαρευουσιᾶνοι μὲ τὰ διάφορα παρακλάδια τους.

Οἱ Ψυχαρισταί, μὲ τὰ παρακλάδια τους βέβαια κι αὐτοί.

Οἱ Δημοτικισταί πού κατάλαβαν πὼς ἡ γλῶσσα πρέπει νὰ εἶναι ζωντανή, μὰ ἀκόμα δὲν μποροῦν νὰ ἀπαλλαχθοῦν ἀπὸ τὸ σαράκι τῆς ἀρχαιομανίας: Οἱ ἀρχαιομανεῖς δηλαδὴ δημοτικισταί.

Καὶ μὴ νομίζετε πὼς λέω νὰ περιφρονήσουμε ἐκείνη τὴ μεγάλη ἐποχή. Naί, ἡ ἐποχή εἶναι μεγάλη, κανεῖς δὲν τ' ἀρνίεται, οὔτε ἐγώ. Μὰ εἶναι μεγάλη ἀκριβῶς, γιατί οἱ τεχνίτες κύτταζαν τὴ ζωὴ γύρω τους, καὶ ἀπ' τὴ ζωὴ μέθυσαν καὶ δημιούργησαν.

Κυττάξτε καὶ σεῖς σημερινοὶ τεχνίτες τὴ ζωή, καὶ μὴ ζητᾶτε ν' ἀναστήσετε τοὺς πεθαμένους.

«Κάντε μιὰ ἐπίσκεψι κάθε χρόνο στὰ μουσεῖα, ὅπως κάθε χρόνο ἐπισκέπτεσθε τοὺς προσφιλεῖς νεκροὺς σας. Τιμῆστε τοὺς νεκροὺς σας, σκορπίστε λουλούδια στῆς Τζοκόντας τὰ πόδια, μὰ μὴν τὸ πέρνετε δουλειὰ μέσα στὰ νεκροταφεῖα νὰ γυρίζετε, γιατί θὰ νεκρωθῆτε καὶ σεῖς». Ἔτσι ἐφώναξαν οἱ μελλοντισταί.

Νιοὶ καὶ νιές, πού εἴστε ὅλο χαρὰ καὶ βλέπω στὰ μάτια σας τὸν πόθο νὰ βασιλεύη, γιὰ πές τε μου ποιὸς ἢ ποιά σκέφθηκε ἀπὸ σᾶς, νὰ πάη ἐκεῖ πού θαμένοι βρίσκονται ὁ Ρωμαῖος καὶ Ἰουλιέττα, νὰ τοὺς ξεθάψη γιὰ νὰ τοὺς ρωτήσῃ τῆς ἀγάπης τὰ μυστήρια. Καὶ ἂν τοὺς ξεθάψτε δὲ θὰ σᾶς ποῦν τίποτα, ἡ γῆς τοὺς ἔχει φάει. Γιὰ σᾶς τώρα εἶναι ἡ ζωὴ, ἀπολαῦστε τὴν, ἀνοίξτε τ' αὐτιά σας καὶ τὰ μάτια σας, βάλτε σὲ κίνησι ὅλα τὰ αἰσθητήρια ὄργανα, γιατί καὶ σεῖς αὔριο θὰ πεθάνετε καὶ θὰ γείνετε καὶ σεῖς ἄγροστοι.

Τίποτα δὲν εἶναι ὥραιον, γιατί κάθε μέρα πού ξημερώνει γεννάει κάποιον ὥραιότερον.

Naί, τὸ γεννάει, ἂν ἐμεῖς στραβωνόμαστε καὶ δὲν μπορούμε νὰ τὸ δοῦμε, ἐμεῖς φταῖμε, δὲ φταίει οὔτε ἡ καινούργια μέρα, οὔτε ἡ ζωὴ πού τρέχει· τρεχάτε καὶ σεῖς νὰ τὴν ἀγκαλιάστε, γιατί φεύγει, φεύγει γλήγωρα, βρισκόμαστε στὸν αἰῶνα τῆς ταχύτητος, τρεχάτε καὶ ἂν σκοντάψτε καὶ τσακιστῆτε δὲν πειράζει, θὰ γείνετε ἥρωες. Ἄλλοι ἔπειτα ἀπὸ σᾶς θὰ τρέξουν καλύτερα.

Ἀφίστε τοὺς γέρους νὰ περπατᾶν σιγά, ἀφίστε τοὺς δασκάλους νὰ βηματίζουν πρὸς τὰ ὀπίσω.

Καὶ ἡ γλῶσσα τρέχει, μορφώνεται κάθε μέρα, ἀνάλογα μὲ τὶς ἀνάγκες τοῦ λαοῦ, μὲ τὶς ἀπαιτήσεις τῆς ζωῆς.

Ἡ ἐπιστήμη, θὰ μοῦ πῆτε, κύριε Ψυχάρη, ἡ ὁμοιομορφία, ἡ γραμματικὴ.

Ἀπάνω ὁμῶς ἀπὸ ὅλες σας τὶς ἐπιστῆμες καὶ τὶς γραμματικὰς εἶναι ἡ ζωὴ.

Τὴν πάθατε καθὼς τὸ δάσκαλο τῆς χημείας ποὺ διδάσκοντας μιὰ φορὰ τοὺς μαθητάς του ἔλεγε: Τὸ δεῖνα ὕγρὸ, ἂν ἀνακατευθῇ μὲ τὸ τάδε θὰ ἔχουμε κόκκινο οἷζημα.

Καὶ τὸ οἷζημα ἔγινε πράσινο, γιὰτὶ ὁ κύριος χημικὸς δὲ λογάριασε τὴν ἐπήρεια τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος.

Κύριε Ψυχάρη, ὑπάρχει γύρω ἀτμοσφαιρικὸς ἀέρας, καὶ ἀτμοσφαιρικὸς ἀέρας στὴ γλῶσσα εἶναι ἡ ζωὴ, οἱ διαφορὲς καινούργιες τοῦ λαοῦ ἀνάγκες.

Ἡ μήπως, κύριε Ψυχάρη, τὰ πειράματά σας τὰ κάνετε εἰς τὸ κενόν, μήπως ἐκεῖ στὸ Παρίσι δὲν ὑπάρχει ἀέρας, λίγος Ἑλληνικὸς ἀέρας;

Καὶ σεῖς ἀρχαιομανεῖς δημοτικισταὶ ποὺ καταλάβετε τὶ καπνὸ φουμάρει ἢ ἀλογάρισται τοῦ Ψυχάρη ἐπιστήμη, σᾶς ἐξορκίζω, ἀφοῦ βρισκόμαστε σὲ καλὸ δρόμο, ξεχάστε τοὺς ἀρχαίους, κι ὅπως στὴ γλῶσσα βλέπετε μπροστά σας, τὴν ἀλήθεια, ἔτσι κι ὅλας παρατηρεῖστε τὴ ζωὴ, ἀγκαλιάστε τὴν μὲ μόνον ἐφόδιο τὴν προσωπικὴ σας δύναμι, τὴν Τέχνη.

Εἶναι ἀλήθεια πὼς πολλοὶ ἀπὸ σᾶς χτυπᾶτε ὅπου σταθεῖτε καὶ ὅπου βρεθεῖτε τὴν ἀρχαιολατρεία, μὰ δὲν ἔχετε τὴ δύναμι νὰ χτυπῆτε καὶ αὐτὴ τὴν ἀρχαία Τέχνη.

Ἦταν μεγάλη εἶναι ἀλήθεια ἢ μακαρίτισσα, μὰ εἶχε καὶ αὐτὴ τὰ ἐλαττώματά της· καὶ ναὶ μὲν ὁ ἀποθανὼν δεδικαιώται, μὰ καμιά φορὰ πέστε κ' ἓνα κακὸ γιὰ δαύτη, ἔτσι νὰ συχωρεθοῦν τὰ πεθამένα σας.

Ποία εἶναι τὰ ἐλαττώματά της, δὲν εἶναι τώρα ἡ κατάλληλη στιγμή νὰ τὸ ἀναπτύξω, οὔτε ἔχω τὴν ἱκανότητα νὰ τὸ ἐξωτερικεύσω, χωρὶς νὰ μοῦ λείπη καὶ μιὰ τέτοια ἀντίληψις.

Ἔχει κανεὶς ἀρχαῖος τὴν τόσο ἀνθρώπινη, τὴν τόσο ζωντανὴ ψυχολογία τοῦ Ντοστογιέφσκη;

Μὰ αὐτὴ τώρα δὲ μᾶς ἐνδιαφέρει. Ἐγὼ δὲ σᾶς ζητάω τὰ χτυπῆστε, νὰ ἀρνηθῇτε τὴν ἀρχαία Τέχνη, μὰ ἀπλῶς νὰ μὴ ζητᾶτε νὰ τὴν μιμηθῇτε· σεβαστῇτε τὴν τουλάχιστον ἂν τὴν ἀγαπᾶτε καὶ μὴ ζητᾶτε νὰ τὴν γελοιοποιῇτε μὲ τὶς ἀνόητες μιμήσεις σας.

Τέλος πάντων—νοιῶστέ το καλὰ—πὼς ἂν δὲν ἀγκαλιάσουμε τὴ Ζωὴ, τίποτα δὲ θὰ μπορέσουμε νὰ κάνουμε.

Γράψτε σὲ καθαρεύουσα ζωντανὰ πράγματα, ἂν αὐτὸ εἶνε ποτὲ δυνατόν, νὰ γράψῃ κανεὶς ζωντανὰ σὲ νεκρὴ γλῶσσα. Μὰ τέλος

πάντων ἂν μπορῇτε κάντε το παρὰ νὰ φορᾶτε τὴ φουστανέλλα ἢ καλύτερα τὴ ρεντεγκότα μ' ἓνα ἀρχαῖο ἔνδυμα.

*

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς δημοτικιστὰς γράφουν, γιατί νομίζουν πὼς εἶναι καθήκον τους νὰ γράφουν, γιατί εἶναι δημοτικιστές, κάνουν πρόβες τῆς γλώσσας. Αὐτὸ δὲ τὸ εἶπε καὶ ὁ Σκληρὸς στὸ κοινονικό του ζήτημα.

Νομίζουν πὼς ἅμα πείσθηκες ὅπως δήποτε, ἔτσι ἀπὸ φυλλάδες, κι ἔγεινες δημοτικιστῆς πρέπει ν' ἀρχίσῃς καὶ τὰ πειράματά σου στοῦ κασίδι τὸ κεφάλι, στὴ φτωχὴ μας λογοτεχνία δηλαδή.

Ἄν ἦταν τουλάχιστο τὸ αἶσθημά σου νὰ σὲ παρασύρῃ καὶ νὰ γίνῃς δημοτικιστῆς, ἴσως τότε μπορούμε κἄπως νὰ πιστέψουμε πὼς ἀφοῦ ἔχεις αἶσθημα θὰ εἶσαι καὶ ποιητής. Μὰ φίλοι μου, αὐτὸ τὸ δῶρο τὸ δίνει ἡ φύσις σὲ λίγους, πάπτε λοιπὸν νὰ γράφετε κουτ-μάρες, ἐσεῖς οἱ ἔξυπνότεροι ὅλων τῶν Ρωμιῶν.

Γι' αὐτὸ γράφετε ἀνόητα ἢ ἀκατανόητα, γιατί καὶ σεῖς δὲν ξέρετε τί θέλετε νὰ γράψτε καὶ λέτε πὼς γράφετε γιὰ τοὺς λίγους· καὶ ὅταν θέλετε νὰ κάνετε ἐντύπωσι, ἐπειδὴ δὲ μπορεῖτε νὰ χρωματίσετε τὴ φράσι, χρωματίζετε τὰ χαμόγελα τῆς ἐρωμένης σας καὶ τὸ τραγοῦδι τῆς φίλης σας. (Τὸ πράσινο τραγοῦδι, τὸ βυσσινὶ χαμόγελο κτλ.).

Νὰ σᾶς πῶ τί συμβαίνει; Διαβάζετε τοὺς ξένους, τοὺς μεγάλους τοὺς διαβάζετε ἐπιπόλαια, πολλὰς φορὰς δὲν τοὺς καταλαβαίνετε καὶ λέτε, μωρὲ μεγάλες ἰδέες! . . .

Προσπαθεῖτε λοιπὸν τότε νὰ μὴν καταλάβετε καὶ τὸν ἑαυτό σας, γιὰ νὰ γείνετε καὶ σεῖς μεγάλοι, κ' ἔτσι δὲ σᾶς καταλαβαίνουν καὶ οἱ ἄλλοι.

Ἐπιχειρῆστε νὰ καταλάβετε ἐσεῖς, ἐκεῖνο ποὺ γράφετε τέλεια, θὰ σᾶς χειροκροτήσουν οἱ περισσότεροι.

Μὴ μιμῆσθε ὅμως βιβλία, ἃς εἶναι Σοφοκλήδες ἢ Πίνδαροι, κάπτε τα, μιμηθεῖτε τὸ μανάβη, τὴν κοζότα, τὸν τραπεζίτη, τὴν κυρία τῶν σαλονιῶν. Μπορεῖτε;

Ἄν δὲ μπορῇτε, αἱ, τότε κυτᾶστε νὰ γίνετε χρήσιμοι στὴν πατρίδα σας ἁλλιώως.

Μὰ δὲ φταῖτε ἐσεῖς, ὁ Ψυχάρης ἔτσι τὸ παρουσιάζει τὸ ζήτημα. Νομίζει πὼς γλωσσικὸ ζήτημα καὶ Τέχνη εἶναι ἓνα θέλει τὴ γλῶσσα σκοπὸ καὶ ὄχι μέσο, δοῦλα δηλαδή τοῦ τεχνίτη· μὰ τὴν ἀναιβάξει βασιλίσσα ἀπάνω σὲ θρόνο καὶ γράφει ρομάντζα ἀπάνω σὲ γλωσσικὰς ριτσέτες.

Τὶ διαφέρει ἀπ' τοὺς δασκάλους πὺν πέρουν τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς γιὰ παραδείγματα τοῦ συντακτικοῦ καὶ τῆς γραμματικῆς; Ὅλοι σεῖς πνίζατε τὴν Τέχνη.

Ξέρετε τὶ κακὸ κάνατε, κύριε Ψυχάρη, μὲ τὸ νὰ ἐπαινᾶτε καθετὶ γραμμένο μὲ τοὺς κανόνας σας καὶ νὰ περιφρονᾶτε καθετὶ μὴ γραμμένο: Ὅ,τι καλὸ κάνατε μὲ τὴν ἐπανάστασι τῆ γλωσσικῆ, γιὰτὶ εἴσαστε βέβαια πάντα ἕνας ἐπαναστάτης καὶ σ' αὐν τέτοιον πρέπει κανεῖς νὰ σᾶς τιμᾷ καὶ νὰ σᾶς σέβεται, τόσο κακὸ κάνατε μὲ τὶς τεχνικὲς σας ἐπεμβάσεις, κριτικὲς καὶ δημιουργικὲς.

Κύριε δάσκαλε, μείνετε ἐκεῖ πὺν ὁ θεὸς σᾶς προώρισε.

*

Καὶ σεῖς ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς μὲ ταλέντο μὴ παρασύρεσθε ἀπὸ τὰ βιβλία σημερινὰ ἢ ἀρχαῖα. Πνίγει αὐτὸ τὴν Τέχνη σας. Πρέπει νὰ εἶναι κανεῖς πολὺν μέγας γιὰ νὰ ξεπεταχτῇ μέσα ἀπὸ τὸν περιορισμὸ τῆς μιμήσεως ὁ ἴδιος ἐαυτός του, μὰ καὶ πάλι ἢ μίμησις κάτι θὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ.

Μὰ ἴσως ἀκόμα δὲν ὑπάρχουν σήμερα πολλοὶ μεγάλοι, οὔτε καὶ Μεγάλοι.

Ἴσως οἱ σημερινοὶ δὲν κάνουν παρὰ νὰ προετοιμάζουν τὸ δρόμο στοὺς ἄλλους.

Ἐτοιμάστε λοιπὸν αὐτὸ τὸ δρόμο, διδάξτε στοὺς μεταγενεστέρους, τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀτομικότητα.

Γράψτε ἐπιτέλους ἀπλᾶ πράματα καὶ ἅς τὰ καταλάβουν ὅλοι, καὶ ἀφήστε νὰ γεννηθῇ αὐριον ὁ τεχνίτης πὺν θὰ τὸν καταλάβουν ὀλίγοι.

Γενῆτε οἱ δημοτικισταὶ τῆς ιδέας, ἀφοῦ εἴσθε οἱ δημοτικισταὶ τῆς γλώσσας.

Κάθε τεχνίτης εἶναι πὺν πλούσιος ἀπ' ὅλους μαζὶ τοὺς ἀρχαίους. Ἄν δὲ γείνη Ὅμηρος, Σοφοκλῆς, Πίνδαρος, εἶναι πὺν δὲν ἔχει τὴ δύναμι νὰ βρῇ τὸ θησαυρὸ του, τὸν κρυμμένο μέσα του, στῆς ψυχῆς του τὰ βάθια.

Σκάψτε τὸν ἐαυτὸ σας γιὰ νὰ βρῆτε τὸν ἐαυτὸ σας, μὰ ἀφήστε τὶς ἀρχαιολογικὲς ἀνασκαφές.

Καταλαβαίνω, δὲ λέω τίποτα καινούργια πράματα, μὰ εἶναι περίστασι, πὺν πρέπει κανεῖς νὰ ξαναμασήσῃ τὰ γνωστά, γιὰτὶ βέβαια πολλοὶ τὰ ξέρουν, μὰ λίγοι τὰ ἐφαρμόζουν.

Ἀφήστε λοιπὸν κάθε ἀνάμνησι τῶν ἀρχαίων.

Ἄρκετὸ πένθος κρατήσατε ἴσια μὲ τῶρα, βγάλτε τὰ μαῦρα, ξεγυμνωθῆτε γιὰ νὰ σᾶς τσουρουφλήσῃ ὁ σημερινὸς ἥλιος τῆς προόδου. Ἀλλὰ μακρυνά, γιὰ τὸ Θεὸ καὶ ἀπὸ ξενικῆς ἐπιδράσεις, αὐτὸ δὲ εἶναι τὸ χειρότερο.

*

Ἔχουμε πολλὰ ἐλαττώματα οἱ Ρωμοί, κοπανᾶνε καὶ ξανακοπανᾶνε οἱ δασκάλοι.

Μὰ τὰ ἐλαττώματά μας — Δὲν εἶναι δικὰ μας; Τὰ κλέψαμε; Ὅχι λοιπὸν ἐμπρός, ἐδῶ σᾶς θέλω. Ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ἐκείνη ἡ φυλὴ θὰ πάῃ μπρός, ποὺ θὰ κἀνῃ τὰ ἐλαττώματά της προτερήματα. Καλύτερα δικὰ μας ἐλαττώματα παρὰ προτερήματα ξένα.

Ἔχουμε, κύριε Ψυχάρη, γλωσσικὴ ἐλευθερία καὶ ὄχι ὁμοιομορφία καὶ ὄχι κανονισμένη γραμματικὴ, γλωσσικὴ ἀναρχία ἂν θέλετε. Εἶναι ἐλάττωμα, πολὺ καλὰ τὸ παραδέχομαι καὶ σᾶς βγάζω τὸ καπέλλο μου. Λοιπὸν ἂν μᾶς βαστάῃ τὸ ἐλάττωμα αὐτὸ ἅς τὸ κάνουμε προτέρημα.

Ἄς γράφουμε οἱ τεχνίτες ὅπως νομίζουμε καλύτερο, μὲ ὅλη μας τὴν ἐλευθερίαν τὴν ὑποταγμένην στὸ αἶσθημα, κύριε Ψυχάρη, γιὰ νὰ μὴ εἶναι ἀναρχία, τὴν πειθαρχοῦσα στὰ φωνητικά μας καὶ ἀκουστικά μας αἰσθητήρια νεῦρα, καὶ τότε θὰ μορφωθῇ μιὰ γλῶσσα πλούσια, μιὰ γλῶσσα γεμάτη ζωὴ καὶ δροσιά, μιὰ γλῶσσα φιλολογικὴ.

Ρωτῆστε τοὺς τεχνίτες τοῦ λόγου τοὺς μεγάλους καὶ τρανοὺς, ὅσους ἔχετε δίπλα σας στὸ Παρίσι, πέστε τους νὰ σᾶς μιλήσουν μὲ εἰλικρίνειαν, καὶ ἂν δὲ σᾶς ποῦνε πὼς πολλὰς φορὰς γράφοντας θέλουν νὰ ξεφύγουν ἀπ' τοὺς καθορισμένους γραμματικούς καὶ συντακτικούς κανόνες γιὰ νὰ ἐξωτερικεύσουν τὸ τί αἰσθάνονται, τότε ἐγὼ παραδέχομαι νὰ σᾶς ἀνακηρύξω γλωσσικὸ Μεσσία, ἐσᾶς τὸν ἀπόστολο τοῦ Σολωμοῦ, μολοντί θελήσατε μαζὶ μὲ πολλοὺς ἄλλους συναποστόλους σας, σφιχτὰ νὰ μᾶς πολιορκήσετε μὲ τοὺς κανόνες σας καὶ νὰ ἀλλάξετε τὸ ἐλεύθερο γλωσσικὸ κήρυγμα τοῦ ποιητοῦ τῶν Ἑλευθέρων πολιορκημένων.

Ἀλλὰ νὰ μὴ ρωτῆστε τοὺς ρουτινιέρηδες καὶ ἐκείνους ποὺ ἐπαπαύονται στὶς δάφνες τους, μὰ τοὺς ἀνθρώπους τῆς δράσεως καὶ τῆς ζωῆς· γιὰ τὸ Θεὸ μὴ ρωτῆστε κανέναν ἀπ' τοὺς Σαράντα δράκους ποὺ φυλάνε φυλακισμένη καὶ ἀλυσσοδεμένη τὴν πανέμορφη βασιλοπούλα, τὴ γλῶσσα.

Ἄν γράφουμε ἐλεύθερα, ἔτσι μόνο μιὰ μέρα θὰ φθάσουμε σὲ μιὰ γλωσσικὴ ἀκμὴ, ποὺ θὰ εἶναι καὶ τῆς Τέχνης ἀκμὴ.

Ἴσως τότε ἀποφασίσουμε νὰ καθορίσουμε τὴ γλῶσσα, ἴσως τότε ἀποφασίσουμε νὰ κάνουμε γραμματικὴ. — Μὰ πάντα μὴ νομίσете πὼς καὶ τότε αὐτὸ θὰ εἶναι καλὸ, μὰ θὰ εἶναι μοιραῖο. Δὲν τὸ ξέρετε; Ἡ κορυφὴ τῆς ἀκμῆς εἶναι καὶ τῆς παρακμῆς κορυφὴ. Ἐλευθερία, κύριε Ψυχάρη, καὶ ὄχι ἀναρχία.

Ἀναρχία ἴσως εἶναι ἡ δική σας, ποὺ δὲ θέλετε νὰ ὑποταχθῇτε στὶς ἀνάγκες τοῦ λαοῦ, στῶν τεχνιτῶν τὸ αἶσθημα, στῆς Τέχνης τίς ἀπαιτήσεις.

Ἡ ζωὴ, ἡ γλῶσσα, ἡ Τέχνη, σήμερα τρέχουν, σήμερα εἶναι αἰὼν δράσεως, ζωῆς, ταχύτητος, καὶ δὲν μπορούμε ἡμεῖς οἱ τεχνίτες νὰ μείνουμε πίσω, περιμένοντας νὰ βγοῦν ἀπὸ τοῦ Παρισιοῦ τὸ ἐργαστήριο τὰ γλωσσικά σας παρασκευάσματα. Καὶ δὲ θέλω νὰ πῶ μ' αὐτὸ πὼς ἔγεια καὶ γὰρ φουτουριστὴς, ὄχι, χίλιες φορὲς ὄχι.

Ὁ μελλοντισμὸς ἦταν μιὰ ἀφορμὴ, γιὰ νὰ πῶ ὅτι ἀπὸ καιρὸ ἔβραζε μέσα μου.

Ὁ φουτουρισμὸς μ' ἐνθουσιάζει σὰν ἓνα ἔργο καὶ αὐτό, ἔργο κάποιου τεχνίτη μεθυσμένου ποὺ λέει ὥραϊα πράγματα. Δὲ θὰ πῇ ὅμως ὅτι ἡ Τέχνη πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ τοὺς κανόνες τοῦ μελλοντισμοῦ.

Ὁχι, ἡ Τέχνη δὲ θέλει κανόνες, κάθε τεχνίτης ἔχει τοὺς δικούς του.

Ὁ φουτουρισμὸς κατὰ τοῦτο λέει μόνο τὴν ἀλήθεια, πὼς ἀρνιέται δηλαδὴ μὲ θάρρος περισσό, τὴν ἀρχαιότητα καὶ κάθε ἄλλη ξένη ἐπίδρασι, μὰ τὸ σφάλμα του εἶναι πὼς προχωρεῖ καὶ παρακάτω βάζοντας δικούς του κανόνας.

Ἄν ὑπάρχῃ μιὰ σωστὴ σχολὴ σήμερα εἶναι ἡ σχολὴ ποὺ δὲν παραδέχεται καμιὰ σχολή.

Σήμερα εἶναι αἰὼν ταχύτητος, μὰ εἶναι καὶ αἰὼν ἐλευθερίας, τῆς ἐλευθερίας τῆς ὑποταγμένης στὴ Φύσι καὶ στὴ Ζωή: Ταχύτης καὶ ἐλευθερία ὑπηρετοῦν τὴ Ζωή, τὴ Φύσι, μὰ καὶ τὴν Τέχνη βέβαια.